

betűvel van feltüntetve a kifejezés szófaji hovatartozása és vonzata. A legtöbb állandósult szókapcsolat stilisztikai kommentárokkal van ellátva, valamint fel van tüntetve azok lehetséges színvonalai és antonimái. A szókapcsolatok jelentését a szótár szerzői külön magyarázattal tárják fel, és felhívják a figyelmet a szabad szókapcsolatok között található homonimákra is. A szótárt a benne szereplő állandósult szókapcsolatok betűrendes mutatója zárja le.

Az illusztráció kedvéért hadd álljon itt a következő két szócikk:

ВОТ ТЕБЕ (И) НА, ВОТ ТЕ НА, а знач междом (разг.). Употребляется как реакция на неожиданное действие, явление, выражает удивление, неодобрение. Вот тебе на ! Когда же ты приехал ? — О — Вот те на ! Как же ты добрался ? — О — Вот тебе и на, дождь пошёл !

В СИЛУ ТОГО ЧТО (В СИЛУ ТОГО, ЧТО) (фс'илу таво што), союз причинный (книжн). Присоединяет придаточную часть предложения со значением причины. — О — Так как. Придаточная часть может предшествовать главной или следовать за ней. В силу того что у него была привычка рано вставать, он никогда не опаздывал. Эти слова, в силу того что они близки по значению, требуют особого внимания.

Az orosz nyelv állandósult szókapcsolatainak e sajátosság csoportját tartalmazó tanácsadó szótár odakívánkozik minden tanárkollégám asztalára, sok új és hasznos ismeretet nyújthat az orosz nyelvoktatás minden szintjén, különösen a közép- és felsőoktatási intézményekben tanuló és tanító számára.

DR. GYÖRKE ZOLTÁN

N. M. Sanszkij-Je. A. Bisztrova— V. Veress:
700 OROSZ BESZÉDFORDULAT

Megelégedéssel vehetjük tudomásul, hogy az utóbbi években egyre gyarapodik az olyan kiadványok száma, melyek a kommunikatív orientációjú orosz nyelvtanítás szempontjából oly fontos állandósult szókapcsolatok rendszerezésével foglalkoznak.

1980-ban jelent meg V. P. Zsukov — nálunk kevésbé hozzáférhető — iskolai frazeológiai szótára (Skolnij frazeologicszkij szlovar russzkogo jazika, „Proszvescsenyije”, Moszkva), mely azonban elsősorban az orosz anyanyelvű felsőbb osztályos tanulók nyelvi képzését kívánta elősegíteni. R. I. Jarancev komplex frazeológiai segédkönyve (Szlovar-szpravocnyik po russzkoy frazeologii, „Russzkij jazik”, Moszk-

va, 1981) egy nyelvű magyarázatai és igényes, főleg szépirodalmi példái révén mindenekelőtt a már haladó, illetve felsőfokú ismeretekkel rendelkező idegen ajkú nyelvtanulók igényeinek próbál eleget tenni.

Ezen összefüggésben újabb közös kiadványral örvendeztette meg a két — eredményesen együttműködő — kiadó az orosz nyelv beszédfordulatai iránt érdeklődő magyar anyanyelvű tanulókat és nyelvtanárokat. A neves szerzők kötete már több kiadást ért meg a Szovjetunióban, lefordították, illetve adaptálták számos nyelvre, legutóbb magyarra is.

A kis kézikönyv megközelítően 700 — sűrűn használt és kifejező — orosz állandósult szókapcsolatot tartalmaz. (A pontosan 697 kifejezésből 679 teljesen különböző, 18 fordulat pedig ugyanazzal a magyar jelentéssel, de más orosz szó szerkezettel szerepel.) A kötetben felsorakoztatott lexikai egységek — valószínűleg a mű pedagógiai célkitűzéséből adódóan — a nyelvi sztereotípiák széles skáláját ölelik fel. A magyar változat munkatársai az eredeti címmel ellentétben (700 frazeologicszkij oborotov russzkogo jazika) teljes joggal a „beszédfordulatok” megnevezéssel foglalják össze e szókapcsolatokat, hiszen szép számmal hoznak egyáltalán nem frazeológiai jellegű nyelvi kiséket, stabil szó szerkezeteket is. A korpuszt képező lexikai egységek kiválasztásánál főleg Sz. I. Oszegov értelmező szótárának és A. I. Molotkov frazeológiai szótárának anyagára támaszkodtak a szerkesztők. E források 30 tanár, metodikus, nyelvész és más elméleti szakember által intuitíve fontosnak ítélt kifejezései kerültek be Sanszkijék gyűjteményébe.

A műben található fordulatok három fő típusba sorolhatók:

- (1) Szemantikailag nem osztható idiomák, amelyek összjelentése eltér a komponensek jelentésétől. Például: ‚voron szcsitaty’, ‚rogyityszja v szorocske’.
- (2) Azok a szemantikailag szintén nem osztható frazeológizmusok, melyek összjelentését bizonyos fokig motíválják az alkotó szavak. Például: ‚szerdce bolit’, ‚otkrivat karti’.
- (3) Olyan beszédfordulatok, összeforrott szerkezetek, amelyek nem rendelkeznek ugyan frazeológikus jelentéssel, de a nyelvi sztereotípiák különböző fajtáinak tekinthetők. Például: ‚szpokojnoj nocsi’, ‚boleje ili menyec’.

A mű külön erényének számít — különösképpen az általános iskolai oktatás szempontjából —, hogy az orosz nyelvet alapfokon ismerők számára készült. Így előfordul benne számos — lexikailag és grammatikailag — egyszerűbb felépítésű kifejezés, amely már az iskolai nyelvtanítás szókincsében is helyet kap; ezenkívül az érdeklődő tanuló és a szaktanár

megismerkedhet új, a mai orosz beszélt nyelvben gyakori fordulatokkal is.

Az ábécé sorrendjében felsoroztatott szócikkek a címszóból – vagyis magából a kifejezésből –, ennek körütekintő nyelvtani jellemzéséből (vonzat, igeizmélet, igedő, egyes-többes szám stb.) és fordításából állnak. Az ügyes grammatikai útmutatók, a hangsúlyok jelölése, a szókapcsolat használatára vonatkozó információk hozzájárulnak az orosz fordulat pontosabb, árnyaltabb megértéséhez.

A magyar megfelelők kiválasztása és a címszót alkotó kifejezés magyar nyelvű interpretációja általában megfelelő, bár egy-két esetben elég szűkszavú. Például a bibliai eredetű – és ezáltal sok nyelv szókészletében fellelhető – és ezáltal sok nyelv szókészletében fellelhető – „nyi riba nyi mjaszo” szólás mellett mindössze ennyi áll: „állítmányként” (52. old.). Magyar ekvivalensként a „se hideg, se meleg” fordulat szerepel, minden kiegészítés, magyarázat nélkül. Nézetem szerint – legalább a párhuzam kedvéért – célszerűbb lett volna megemlíteni a magyar „se hús, se hal” szólást is. Utalni kellett volna továbbá arra, hogy az orosz kifejezést mindenekelőtt személyekre használják, „jellegtelen, átlagos ember” értelemben,

míg az idézett két magyar fordulat jelenségek-re, dolgokra és emberekre egyaránt vonatkozhat.

A kötet végén alapos gonddal szerkesztett, részletes szómutató segíti a könyv használatát.

Apró megjegyzésként meg kell még említenünk – bár ez a mű lényegét nem érinti –, hogy a magyar nyelvű előszóban és helyenként a címszavak fordításánál is magyartalan mondat szerkesztéssel, helytelen ékezetekkel találkozunk. Az esetleges további kiadásoknál ezek kiküszöbölésére fokozottabb gondot kellene fordítani.

Összefoglalva ismételten megállapíthatjuk, hogy a szerzők az orosz nyelvnek azokat az elemeit mutatják be, amelyek valóban élővé, képszerűvé és igazán oroszossá teszik beszédünket.

Igy Sanszkijék munkája remélhetőleg több vonatkozásban is igen jó szolgálatot tesz majd az egyéni továbbképzés ügyének éppúgy, mint az iskolai oroszoktatás színvonalának emelésének. „Russzkij jazik” Moszkva, Tankönyvkiadó, Budapest, 1983. 128. old.

DR. FÖLDES CSABA